

LIETUVOS UŽSIENIO PREKYBA ŽEMĖS ŪKIO IR MAISTO PRODUKTAIS PER 2009 METŲ I–III KETVIRČIUS

Audronė LASKAUSKIENĖ,
LAEI Informacijos sisteminimo ir leidybos skyriaus
jaunesnioji mokslo darbuotoja, audrone@laei.lt

Straipsnyje analizuojami žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos pokyčiai per 2009 metų I–III ketvirčius. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, sumažėjo 11,6 proc., importas – 19 proc. Užsienio prekybos apyvarta sumažėjo 15 proc. Prekybos balansai per 2005–2009 metų I–III ketvirčius buvo teigiami, o 2009 metais, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, išaugo 2,1 karto. Daugiausia eksportuota pieno produktų, grūdų, vaisių, maisto pramonės liekanų ir pašarų gyvūnams, gaminių iš mėsos ir žuvų, daržovių, importuota – vaisių ir riešutų, žuvų ir vėžiagyvių, mėsos, įvairių gėrimų, daržovių. 63 proc. žemės ūkio ir maisto produktų eksporto ir 69 proc. importo teko ES šalims. Prekybos su Rusija, Latvija, Jungtine Karalyste, Estija, Italija perviršis buvo didžiausias, didžiausias deficitas – prekybos su Lenkija, Nyderlandais, Ispanija.

Raktažodžiai: eksportas, importas, žemės ūkio ir maisto produktai, apyvarta, balansas.

Įvadas

Užsienio prekyba daro labai didelę įtaką Lietuvos Respublikos ūkio augimui bei gyventojų užimtumui ir gerovei. Esant giliam pasaulio ekonomikos nuosmukiui ir dabartinėms tendencijoms šalies žemės ūkyje, prekyba žemės ūkio ir maisto produktais užima vis didesnę Lietuvos užsienio prekybos dalį. Lietuvos užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais apimtys 2005–2008 metais padidėjo 2,3 karto. Tai turėjo didelės reikšmės žemės ūkio plėtrai.

Tyrimo objektas – užsienio prekyba žemės ūkio ir maisto produktais.

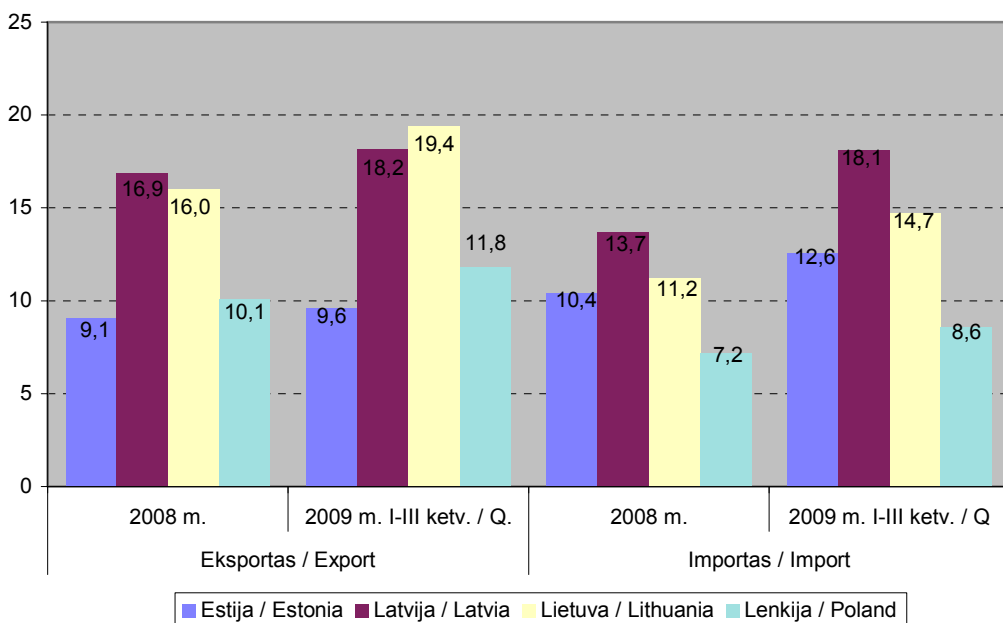
Tyrimo tikslas – išnagrinėti užsienio prekybos būklę ir tendencijas, įvertinti užsienio prekybą ir jos pokyčius per 2008 ir 2009 metų I–III ketvirčius.

Analizė atlikta remiantis Statistikos departamento duomenimis (agreguotais Intrastato ir Ekstrastato). Analizuojant eksporto srautus, atskirti Lietuvoje pagaminti arba užauginti produktai ir nelietuviškos kilmės produktai. Tendencijoms užsienio prekyboje nustatyti panaudoti statistiniai – matematiniai duomenų analizės ir grafinio modeliavimo metodai, eksporto ir importo apimčių, kainų pokyčiams įvertinti – palyginimo metodas.

Tyrimo rezultatai

2008 ir 2009 metų I–III ketvirčių užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais tyrimas ir palyginamoji analizė išryškino tendenciją, kad dėl ekonominio sunkmečio didėjo eksportuojamų Lietuvoje pagamintų produktų dalis. Palyginamuoju laikotarpiu daugiau išvežta lietuviškų pieno produktų, maisto pramonės liekanų ir pašarų gyvūnams ir grūdų, bet, kritus eksporto kainoms, pajamų už šiuos produktus gauta mažiau.

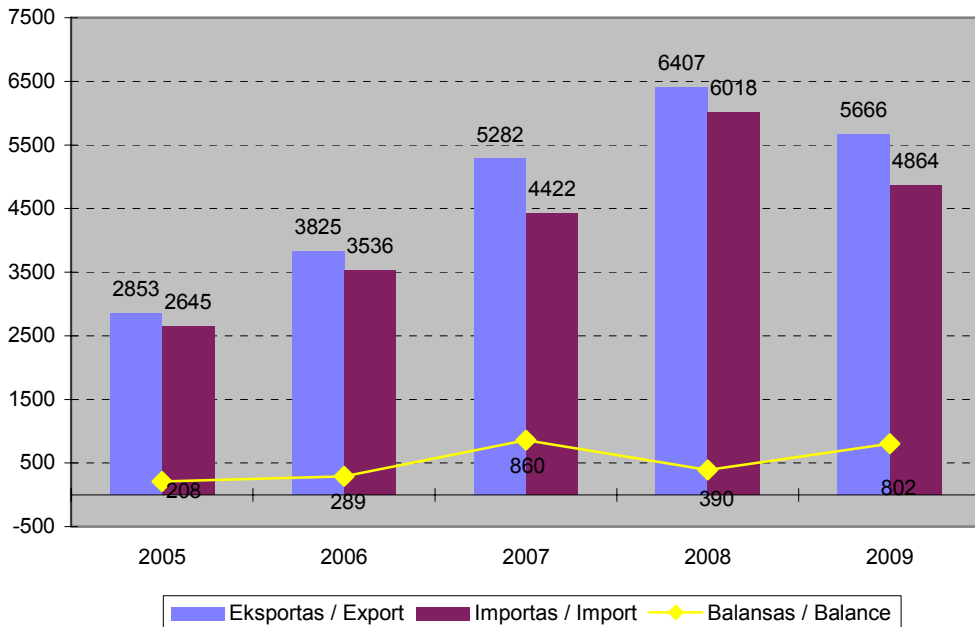
Per 2009 metų I–III ketvirčius, palyginti su atitinkamu 2008-ųjų laikotarpiu, bendras Lietuvos eksportas sumažėjo 32 proc., importas – daugiau nei 42 proc. Užsienio prekybą žemės ūkio ir maisto produktais ekonominė krizė paveikė daug mažiau, todėl jos dalis santykinai didėjo: per 2007 metų I–III ketvirčius eksportas sudarė 16,4 proc., 2008-aisiais – 14,9 proc., per 2009 metų I–III ketvirčius – 19,4 proc. viso Lietuvos eksporto, o importo dalis – atitinkamai 9,7 proc., 10,5 proc. ir 14,7 proc. Estijos ir Lenkijos užsienio prekyboje žemės ūkio ir maisto produktų dalis buvo mažiausia. 2009 metų I–III ketvirčiais Lietuvoje didžiausia buvo eksporto dalis, Latvijoje – importo (1 pav.).

1 pav. Baltijos šalių ir Lenkijos žemės ūkio ir maisto produktų dalis visoje užsienio prekyboje 2008 ir 2009 metais, proc.

Figure 1. The share of agricultural and food products in the total foreign trade in the Baltic states and Poland in 2008 and 2009, %

Po ne vienerių metų spartaus prekybos žemės ūkio ir maisto produktais augimo eksportas ir importas sumažėjo pirmą kartą. Statistikos departamento lapkričio mėnesio duomenimis, per 2009 metų I–III ketvirčius iš Lietuvos išvežta žemės ūkio ir maisto produktų už 5666 mln. Lt (11,6 proc., mažiau nei per atitinkamą 2008 m. laikotarpį), importuota už 4864 mln. Lt (19,2 proc. mažiau). Lietuviškos kilmės produktų eksportą ekonominė krizė paveikė mažiau: jis sumažėjo 6,8 proc., iki 4086 mln. Lt. Prekybos balansas (2 pav.) per 2008 ir 2009 metų I–III ketvirčius buvo teigiamas, 2009-aisiais jis siekė 802 mln. Lt (palyginti su 2008 m., išaugo 2,1 karto). Užsienio prekybos apyvarta sumažėjo 15,2 proc.

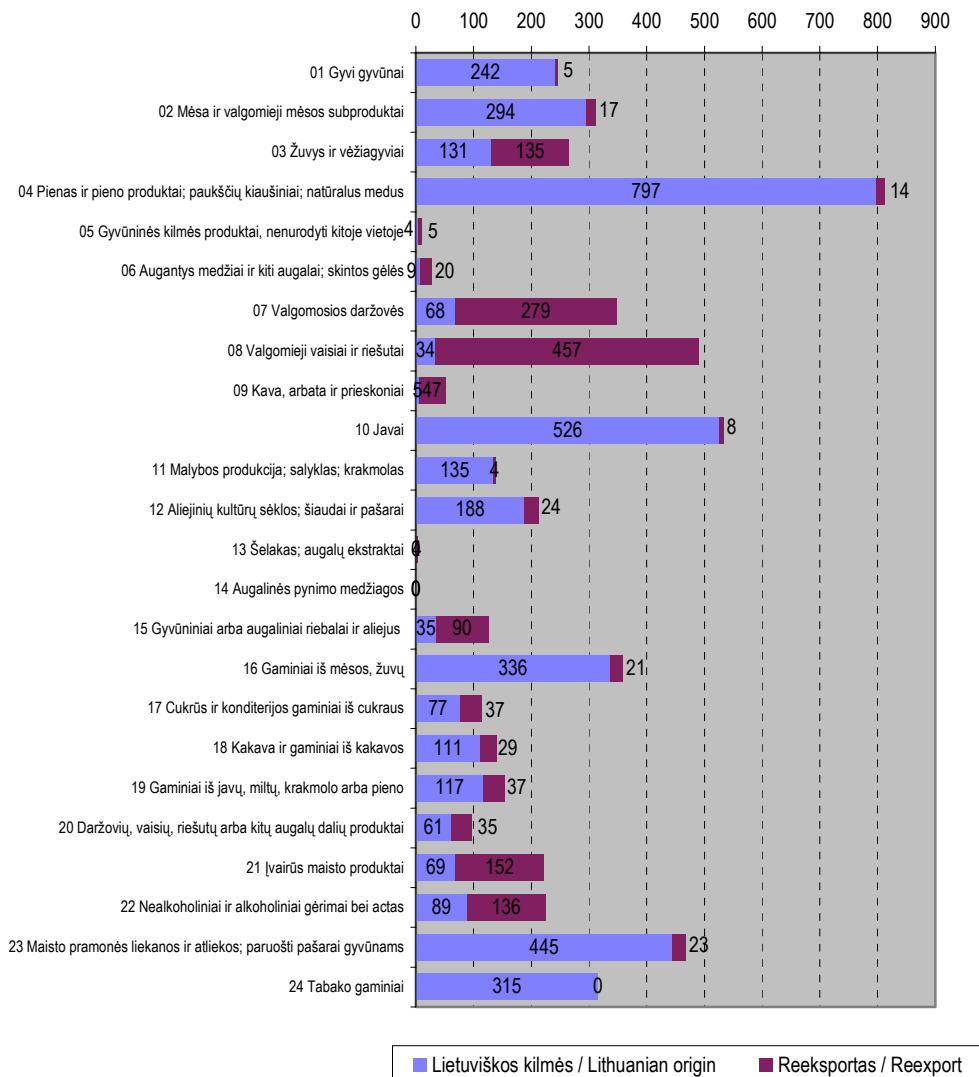
2 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas, importas ir užsienio prekybos balansas per 2005–2009 metų I–III ketvirčius, mln. Lt

Figure 2. Export, import and foreign trade balance of agricultural and food products in the I-III quarters of 2005–2009, mill. Lt

Palyginti su atitinkamu 2008-ųjų laikotarpiu, per 2009 metų I–III ketvirčius sumažėjo 14 iš 24 KN produktų grupių eksportas. Tarp minėtų 14 produktų grupių – pieno produktai, grūdai, vaisiai, daržovės, paruošti pašarai gyvūnams, mėsa ir valgomieji subproduktai. Tai produktai, kurių eksportas per 2008 metų I–III ketvirčius sudarė 60 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto vertės, o per 2009-ųjų I–III ketvirčius jiems tenkanti dalis sumažėjo iki 52 proc. Palyginamuoju laikotarpiu 65 proc. padidėjo aliejinių augalų sėklų, po 20 proc. – žuvų, tabako gaminių, 14 proc. – gaminių iš mėsos ir žuvų eksportas.

Kaip ir ankstesniais metais, daugiausia eksportuota pieno produktų, jų vertė per 2009 metų I–III ketvirčius siekė 811 mln. Lt, 98 proc. minėtų produktų buvo pagaminta Lietuvoje. Pieno produktai sudarė 14 proc. visų eksportuotų produktų vertės, bet, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, ši dalis sumažėjo 1,7 proc. punkto. Minėtu laikotarpiu 61 proc. pieno produktų eksporto sudarė sūriai ir varškė. Nors pagal kiekį šių produktų eksportuota 3 tūkst. t daugiau, bet nukritus eksporto kainoms nuo 11,5 Lt/kg iki 9,3 Lt/kg, gauta 86 mln. Lt mažiau nei praeitų metų tuo pačiu laikotarpiu. Grietinėlės eksportuota taip pat mažiau (pagal kiekį – 8 proc., pagal vertę – 24 proc.), eksporto kaina sumažėjo nuo 3,6 Lt/kg iki 2,9 Lt/kg. Trečioje vietoje – sutirštinto pieno eksportas, pagal kiekį sumažėjęs 30 proc., pagal vertę – 46 proc., eksporto kaina – nuo 6,2 Lt/kg iki 4,9 Lt/kg. Daugiausia lietuviškų pieno produktų eksportuota į Rusiją (34 proc.), Italiją (19 proc.), Vokietiją (9,7 proc.) Latviją (7,8 proc.), Lenkiją (7,1 proc.). Sūrių ir varškės daugiausia eksportuota į Rusiją (51 proc.), Italiją (30 proc.), Latviją (7,5 proc.). Grietinėlės išvežta į Vokietiją (50 proc.), Lenkiją

(26 proc.), Nyderlandus (13 proc.). Daugiau kaip 60 proc. sutirštinto pieno eksportuota į Ispaniją, Vokietiją, Lenkiją, Libiją, 85 proc. sausųjų išrūgų – į Nyderlandus, Rusiją, Lenkiją, Vokietiją, 80 proc. sviesto išvežta į Saudo Arabiją, Latviją, Italiją, Vokietiją, Nyderlandus.

3 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas per 2009 metų I–III ketvirčius, mln. Lt
 Figure 3. Exports of agricultural and food products in the I–III quarters of 2009, mill. Lt

Antroje vietoje pagal eksporto vertę – grūdai. Per nagrinėjamą 2009 metų laikotarpį jų išvežta daugiau kaip 1 mln. t už 534 mln. Lt. Nors eksportuotų grūdų kiekis palyginamuoju laikotarpiu padidėjo, kainų kritimas sumažino eksporto vertę. Kviečių eksportuota 750 tūkst. t, 1,1 karto daugiau, bet pajamų gauta 30 proc. mažiau, nes jų vidutinė kaina I–III ketvirčiais ženkliai sumažėjo – nuo 814 iki 541 Lt/t. Grikių išvežta apie 87 tūkst. t, 5 kartus daugiau, tačiau kaina smuktelėjo nuo 776 iki 413 Lt/t, ių – 148 tūkst. t, beveik tiek pat, kaina pasikeitė nuo 630 iki 397 Lt/t, rugių – 51 tūkst. t, 1,2 karto daugiau, kaina sumažėjo nuo 746 iki 387 Lt/t. 62 proc. kviečių eksportuota į Latviją, Turkiją, Libiją, Maroką, Egiptą, 70 proc. miežių – į Ispaniją, Airiją, Portugaliją, Nyderlandus.

Trečioje vietoje pagal eksporto vertę – vaisiai ir riešutai (8,7 proc. viso eksporto). Jų eksportuota už 490 mln. Lt. Palyginti su 2008 metų atitinkamu laikotarpiu, šių produktų išvežta 36 proc. mažiau. Tik 6,9 proc. eksportuotų vaisių ir riešutų buvo užauginta Lietuvoje, kiti – nelietuviškos kilmės. Didelę eksporto dalį sudarė obuoliai (24 proc. vaisių eksporto), slyvos, nektarinai (15 proc.) ir citrusiniai vaisiai (13 proc.). Į Rusiją išvežta 67 proc. vaisių ir uogų, į Latviją – 11 proc.

Nemažai eksportuota maisto pramonės atliekų ir paruoštų pašarų gyvūnams, gaminių iš mėsos ir žuvų, daržovių.

2005–2008 metais kasmet didėjant žemės ūkio ir maisto produktų eksportui, didėjo ir lietuviškos kilmės produktų eksportas, bet jų dalis šiek tiek mažėjo: 2005 metais ji sudarė 85 proc., 2006 metais – 76 proc., 2007-aisiais – 73 proc., 2008-aisiais – 69 proc. Pažymėtina, kad 2009-ųjų I–III ketvirčiais lietuviškos kilmės produktai sudarė 72 proc., o palyginamuoju laikotarpiu 2008-aisiais – 68,5 proc.

Daugiausia, už 2090 mln. Lt, buvo eksportuota paruoštų maisto produktų, gėrimų, tabako gaminių (IV skyriaus, 16-24 KN kodai). Šie produktai yra didesnės pridėtinės vertės nei kitų skyrių. Palyginti su atitinkamu 2008-ųjų laikotarpiu, jų eksporto vertė sumažėjo 2 proc., lietuviškos kilmės produktų išvežta beveik tiek pat, o nelietuviškų sumažėjo 14 proc.

Antroje vietoje – gyvi gyvūnai ir gyvūninės kilmės produktai (I skyriaus, 01-05 KN kodai), kurių eksporto vertė siekė 1807 mln. Lt, iš jų lietuviškos kilmės – 964 mln. Lt. Trečioje – augaliniai produktai (II skyriaus, 06-13 KN kodai), jų eksportuota už 1645 mln. Lt (lietuviškos kilmės – už 1468 mln. Lt). Lietuviškos kilmės augalinių produktų eksportas sumažėjo 10 proc., nelietuviškos – padidėjo 14 proc., gyvūninės kilmės produktų buvo eksportuota atitinkamai 12 proc. ir 32 proc. mažiau. Riebalų ir aliejaus eksportuota už 125 mln. Lt, tarp jų lietuviškos kilmės – už 35 mln. Lt. Lietuviškos kilmės aliejaus ir riebalų eksportas sumažėjo 2 kartus, nelietuviškos kilmės padidėjo 8 proc.

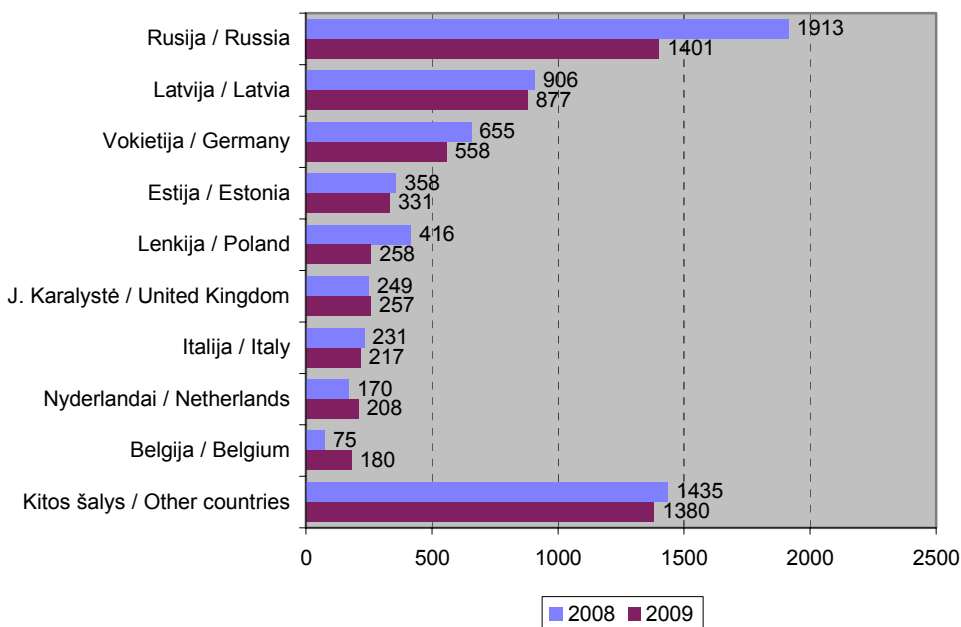
Palyginti su 2008 metų atitinkamu laikotarpiu, eksportas į ES šalis sumažėjo 3 proc., į trečiąsias – 24 proc. Eksportas į senąsias ES šalis (ES-15) padidėjo 7,0 proc., į naująsias (ES-12) sumažėjo 12 proc. Minėtu laikotarpiu iš viso į ES šalis eksportuota už 3599 mln. Lt (63 proc.), į trečiąsias – 2069 mln. Lt.

Į ES šalis daugiausia eksportuota gaminių ir konservų iš žuvų (292 mln. Lt, 8,3 proc. eksporto į ES šalis), šunų ir kačių ėdalo (287 mln. Lt, 7,9 proc.), cigarečių (239 mln. Lt, 6,8 proc.), sūrių ir varškės (231 mln. Lt, 6,6 proc.), rapsų sėklų (174 mln. Lt, 4,9 proc.).

Į trečiąsias šalis daugiausia eksportuota sūrių ir varškės (už 261 mln. Lt, tai sudarė 13 proc. į trečiąsias šalis išvežtų žemės ūkio ir maisto produktų), kviečių (258 mln. Lt, 13 proc.), gyvų kiaulių (145 mln. Lt, 7,0 proc.).

Svarbiausi eksporto partneriai per 2009 metų I–III ketvirčius buvo Rusija – 25 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto (palyginamuoju laikotarpiu vertė sumažėjo 27 proc.), Latvija (15 proc., vertė padidėjo 3,0 proc.), Vokietija (9,8 proc., sumažėjo 15 proc.), Estija (5,8 proc., sumažėjo 7,0 proc.), Lenkija (4,6 proc., sumažėjo 38 proc.), Jungtinė Karalystė (4,5 proc., padidėjo 3 proc.).

Per 2007 ir 2008 metų I–III ketvirčius eksportas į *Rusiją*, palyginti su prieš tai ėjusiais metais, buvo padidėjęs 1,5 karto, tačiau 2009 metų I–III ketvirčiais eksporto vertė, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, sumažėjo 512 mln. Lt, 25 proc. Į Rusiją daugiausia išvežta sūrių ir varškės – už 250 mln. Lt, tai sudarė 58 proc. visų eksportuotų sūrių ir varškės ir 18 proc. visų eksportuotų į Rusiją žemės ūkio ir maisto produktų (dėl mažesnės eksporto kainos prekybos apimtis pagal vertę sumažėjo 16 proc., pagal kiekį – 2 proc.). Antroje vietoje – gyvų kiaulių eksportas. Jų į Rusiją eksportuota 388 tūkst. (95 proc. visų eksportuotų gyvų kiaulių) už 145 mln. Lt, 1,4 karto daugiau. Trečioje vietoje – šviežių ir šaldytų daržovių grupės produktai (KN 07). 54 proc. šios grupės produktų eksporto sudarė pievagrybiai, paprikos, baklažanai, 20 proc. – pomidorai. Nemažai išvežta obuolių (109 mln. Lt), vynuogių vynu (80 mln. Lt). Minėtų keturių prekių eksportas sudarė daugiau kaip 50 proc. visų eksportuotų į Rusiją žemės ūkio ir maisto produktų.

4 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas pagal šalis per 2008 ir 2009 metų I–III ketvirčius, mln. Lt
Figure 4. Export of agricultural and food products by country in the I–III quarters of 2008–2009, mill. Lt

Į *Latviją*, prekių išvežta 29 mln. Lt mažiau nei tuo pačiu 2008 metų laikotarpiu, eksportas sudarė 16 proc. viso Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto. Kviečių eksportas siekė 9,9 proc., jis padidėjo daugiau kaip 2 kartus, išvežta 180 tūkst. t už 83 mln. Lt. 9,6 proc. – cigaretės (81 mln. Lt), trečioje vietoje – cukrus (41 mln. Lt), nemažai išvežta sūrių ir varškės (37 mln. Lt), kavos ir matės ekstraktų (29 mln. Lt).

Į *Vokietiją* per 2009 metų I–III ketvirčius žemės ūkio ir maisto produktų išvežta už 100 mln. Lt mažiau. Eksportas į *Vokietiją* sudarė 8,0 proc. Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto. Daugiausia išvežta gaminių ir konservų iš žuvų (5,1 tūkst. t, 115 mln. Lt). Pagal vertę jų eksportas padidėjo 1,6 karto, sudarė 21 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į *Vokietiją*. Antroje vietoje – grietinėlės eksportas, jos išvežta 15 tūkst. t už 55 mln. Lt. Žuvų filė ir kita žuvų mėsa (4,5 tūkst. t už 55 mln. Lt) yra trečioje vietoje. Nemažai eksportuota kačių ir šunų ėdalo. Jo eksportas padidėjo 1,3 karto, siekė 51 mln. Lt. Minėtų produktų eksportas sudarė daugiau kaip 50 proc. visų eksportuotų į *Vokietiją* žemės ūkio ir maisto produktų.

Eksportas į *Rusiją*, *Latviją* ir *Vokietiją* sudarė 50 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto.

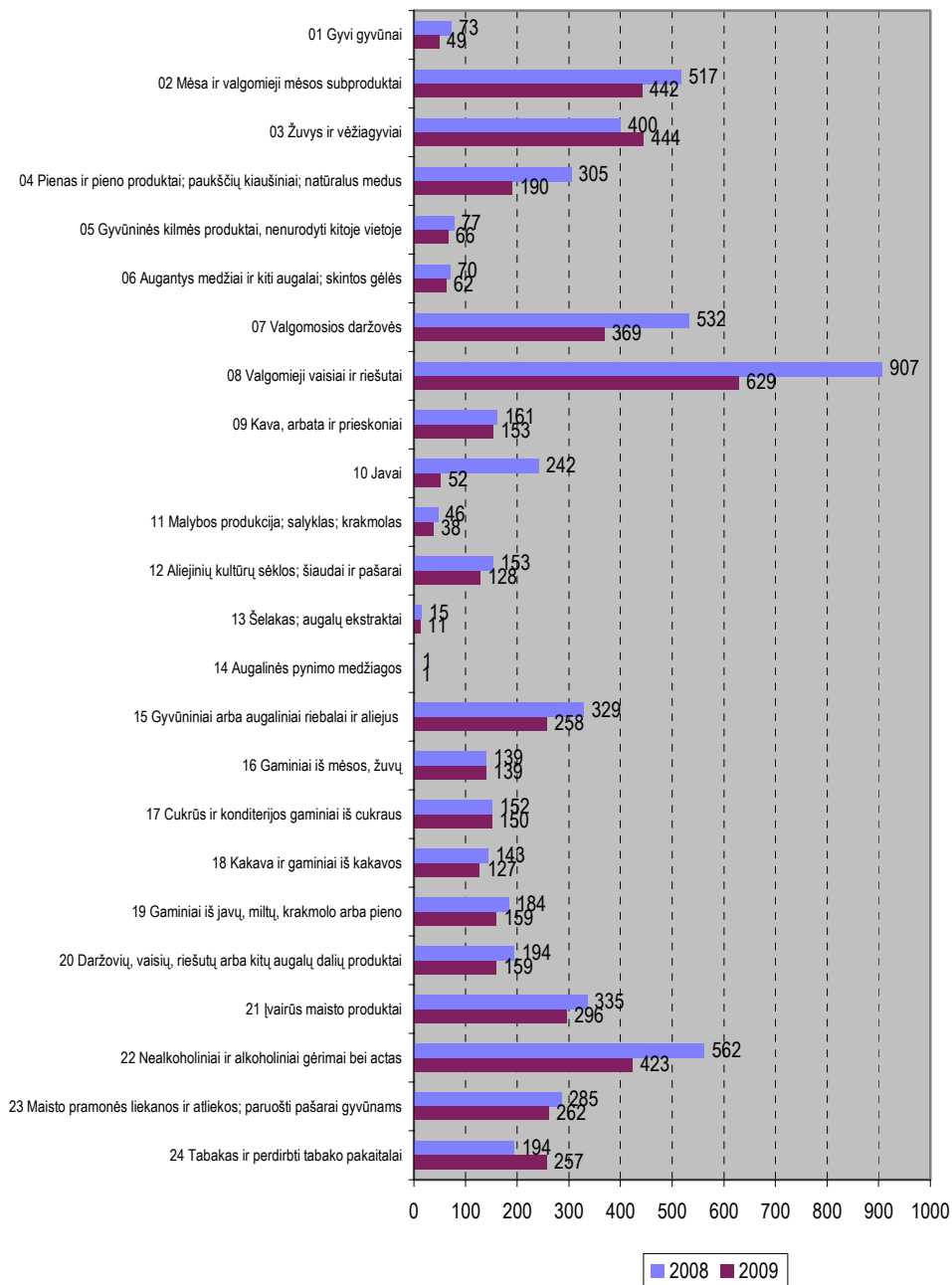
Per 2009 metų I–III ketvirčius į *Lietuvą* importuota žemės ūkio ir maisto produktų už 4864 mln. Lt, 19 proc. mažiau nei per atitinkamą 2008-ųjų laikotarpį. Iš 24 *KN produktų grupių* sumažėjo 21 produktų importas. Daugiausia – 4,7 karto – grūdų importas. 1,6 karto mažiau buvo įvežta pieno ir jo produktų, 1,5 karto – gyvūnų gyvūnų, po 1,4 karto – vaisių, daržovių, 1,3 karto – įvairių gėrimų. 32 proc. padidėjo tabako ir jo gaminių importas, 11 proc. – žuvų, tiek pat, kaip 2008-aisiais, importuota mėsos ir žuvų gaminių.

Per nagrinėjamą laikotarpį, kaip visada, daugiausia buvo importuota vaisių ir riešutų (už 629 mln. Lt, 13 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo). Daug įvežta žuvų ir vėžiagyvių (444 mln. Lt, 9,1 proc.), mėsos (442 mln. Lt, 9,1 proc.), įvairių gėrimų (423 mln. Lt, 8,7 proc.), daržovių (369 mln. Lt, 7,6 proc.), įvairių 21 *KN grupės* maisto produktų (ekstraktų, padažų, maisto produktų kūdikiams (296 mln. Lt, 6,1 proc.), pašarų gyvūnams (262 mln. Lt, 5,4 proc.). Minėtų produktų vertė sudarė beveik 60 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo.

18 proc. vaisių ir riešutų importo sudarė obuoliai ir kriaušės, jų įvežta atitinkamai 71 ir 6 tūkst. t už 114 mln. Lt. Daug importuota citrusinių vaisių (45 tūkst. t už 102 mln. Lt, 16 proc.), abrikosų, vyšnių, persikų (26 tūkst. t už 86 mln. Lt, 14 proc.), vynuogių (17 tūkst. t už 76 mln. Lt, 12 proc.), bananų (24 tūkst. t už 61 mln. Lt, 9,7 proc.). Daugiausia vaisių ir riešutų atvežta iš *Nyderlandų* (25 proc.), *Lenkijos* (15 proc.), *Ispanijos* (11 proc.).

Palyginamuoju laikotarpiu žuvų ir vėžiagyvių importas padidėjo 11 proc. Įvežta po 24 tūkst. t žuvų filė, kitos žuvų mėsos ir sušaldytų žuvų, 14 tūkst. t šviežių ir atšaldytų žuvų, 68 proc. žuvų ir vėžiagyvių importuota iš *Švedijos*, *Vokietijos*, *Latvijos*, *Kazachstano*, *Vietnamo*, *Norvegijos*.

Mėsos importas sumažėjo 15 proc. Iš viso importuota daugiau nei 82 tūkst. t mėsos ir subproduktų. 90 proc. mėsos importo sudarė kiauliena (54 tūkst. t) ir paukštiena (19 tūkst. t). Palyginamuoju laikotarpiu kiaulienos importo kaina pasikeitė nuo 630 Lt/t iki 585 Lt/t, paukštienos – nuo 408 Lt/t iki 418 Lt/t. 80 proc. kiaulienos importuota iš *Vokietijos*, *Lenkijos*, *Belgijos* ir *Danijos*, 70 proc. paukštienos – iš *Lenkijos* ir *Nyderlandų*, 90 proc. jautienos – iš *Latvijos* ir *Lenkijos*.

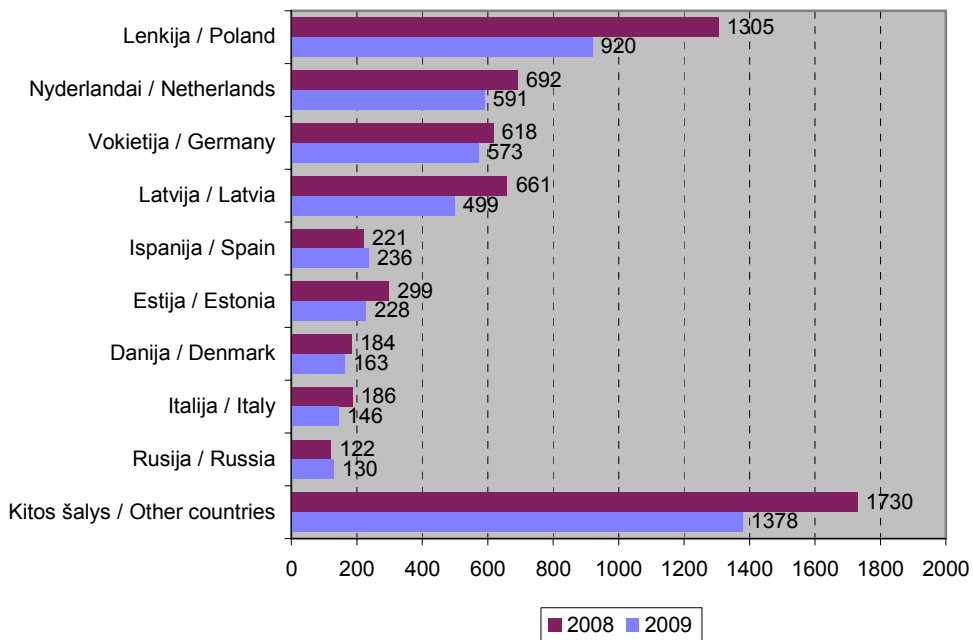
5 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų importas per 2008 ir 2009 metų I–III ketvirčius, mln. Lt
 Figure 5. Imports of agricultural and food products in the I–III quarters of 2008–2009, mill. Lt

Nealkoholinių ir alkoholinių gėrimų importas sumažėjo 25 proc., 34 proc. gėrimų importo sudarė vynas, 25 proc. – mineraliniai ir gazuoti vandenys su cukrumi ar saldikliais. Daržovių importas sumažėjo daugiau kaip 1,4 karto, vertė sudarė 369 mln. Lt. Pievagrybiai, paprikos, voveraitės, baklažanai sudarė 40 proc. šios grupės importo, pomidorai – 23 proc. 82 proc. daržovių importuota iš Nyderlandų, Lenkijos ir Ispanijos.

Nuo 2005 metų į Lietuvą pradėta importuoti žaliavinį pieną. Iki 2008 metų importo apimtys kasmet didėjo, tačiau per 2009 metų I–III ketvirčius, palyginti su 2008-ųjų atitinkamu laikotarpiu, sumažėjo. Importuota 129 tūkst. t (2008 m. – 149 tūkst. t) žaliavinio pieno, o jo kaina sumažėjo 1,6 karto – nuo 1101 Lt/t iki 672 Lt/t. Beveik visas pienas įvežtas iš Latvijos.

Importo iš ES šalių dalis sudarė 69 proc. (4030 mln. Lt) viso žemės ūkio ir maisto produktų importo, 14 proc. punktu mažiau nei lyginamuoju laikotarpiu. Daugiausia produktų importuota iš ES-15, jų dalis – 55 proc. importo iš ES (2212 mln. Lt).

Per nagrinėjamą laikotarpį daugiausia produktų įvežta iš Lenkijos (19 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo), Nyderlandų, Vokietijos (po 12 proc.), Latvijos (10 proc.), Ispanijos (4,9 proc.), Estijos (4,7 proc.), Danijos (3,3 proc.), Italijos (3,0 proc.). Importas iš šių šalių sudarė beveik 70 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo.

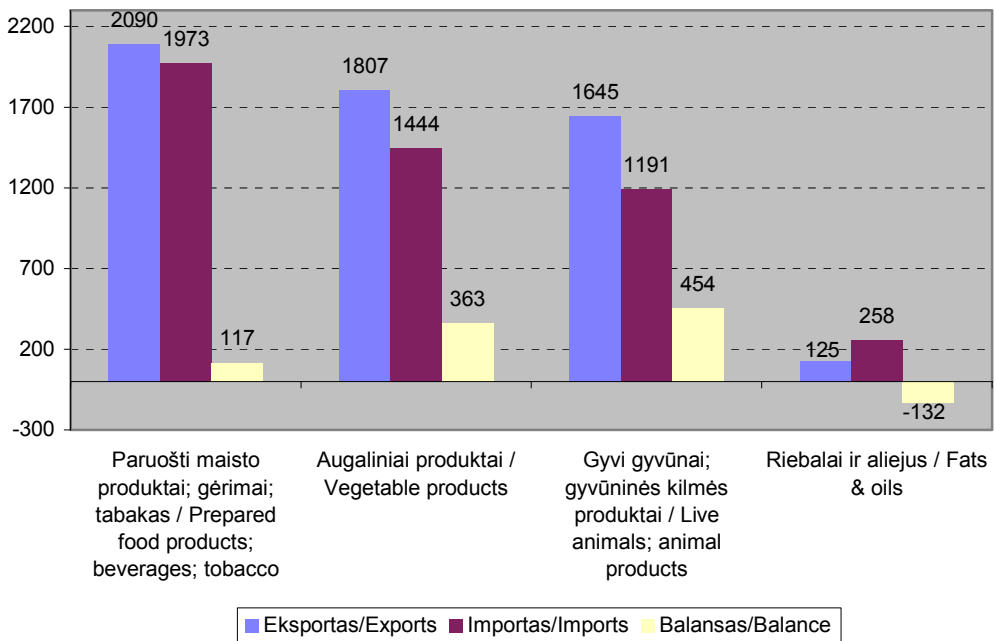

6 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų importas pagal šalis per 2008 ir 2009 metų I–III ketvirčius, mln. Lt
 Figure 6. Import of agricultural and food products by country in the I–III quarters of 2008–2009, mill. Lt

Iš Lenkijos importuota produktų už 920 mln. Lt, 1,4 karto mažiau nei per tą patį laikotarpį 2008 metais. Daugiausia įvežta daržovių – už 59 mln. Lt, iš jų pievagrybių už 53 mln. Lt ir paprikų už 4,2 mln. Lt. obuolių ir kriaušių importuota 54 tūkst. t už 56 mln. Lt (2 kartus mažiau pagal svorį ir 3,4 karto mažiau pagal vertę), kiaulienos – 10 tūkst. t už 56 mln. Lt (beveik 2 kartus mažiau), cukraus – už 50 mln. Lt, 1,2 karto daugiau, paukštienos – už 46 mln. Lt, 1,5 karto daugiau, dešrų ir panašių produktų iš mėsos – už 45 mln. Lt, 12 proc. daugiau.

Importas iš Nyderlandų sumažėjo beveik 15 proc. Didelę dalį žemės ūkio ir maisto produktų importo iš šios šalies sudarė sojų pupelių išspaudos, kurių vertė siekė 74 mln. Lt (įvežta 69 tūkst. t, tačiau 1,4 karto mažiau nei per atitinkamą 2008 m. laikotarpį), įvairių daržovių (saldžiųjų paprikų, baklažanų, cukinijų, salotinių augalų) – už 53 mln. Lt, pomidorų – už 45 mln. Lt (11,3 tūkst. t, 1,6 karto daugiau), įvairių uogų ir vaisių – už 30 mln. Lt (2,4 tūkst. t, 1,1 karto daugiau), obuolių ir kriaušių – už 29 mln. Lt (10,3 tūkst. t), citrusinių vaisių – už 28 mln. Lt (9,1 tūkst. t, 1,3 karto mažiau), atogrąžų vaisių – už 24 mln. Lt (5,9 tūkst. t), vynuogių – už 22 mln. Lt (4,1 tūkst. t, 1,5 karto daugiau). Vaisių ir daržovių vertė sudarė 53 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo iš Nyderlandų.

Palyginti su 2008 metų I–III ketvirčiais, importas iš Vokietijos sumažėjo 7,2 proc. 23 proc. importo iš Vokietijos sudarė kiauliena. Jos įvežta už 130 mln. Lt (22,1 tūkst. t, 1,6 karto daugiau), lašišų – 3,1 tūkst. t (2 kartus daugiau) už 52 mln. Lt, kavos – už 37 mln. Lt (1,2 karto daugiau), perdirbto tabako – už 26 mln. Lt, bananų – už 26 mln. Lt, maisto produktų kūdikiams – už 22 mln. Lt. Išvardytų produktų vertė sudarė 50 proc. visos žemės ūkio ir maisto produktų importo iš Vokietijos vertės.

7 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos balansas per 2009 metų I–III ketvirčius, mln. Lt
 Figure 7. Balances of foreign trade of agricultural and food products in the I–III quarters of 2009, mill. Lt

Užsienio prekybos žemės ir maisto produktais balansas buvo teigiamas, siekė 802 mln. Lt ir viršijo 2008-ųjų atitinkamo laikotarpio teigiamą balansą 2,1 karto.

Teigiamas prekybos balansas buvo 9 iš 24 KN produktų grupių. Didžiausias teigiamas buvo prekybos pienu ir jo produktais balansas, tačiau, palyginti su 2008 metų atitinkamu laikotarpiu, jis sumažėjo 14 proc. Taip pat didelis perviršis buvo prekiaujant grūdais, gaminiais iš mėsos ir žuvų, maisto pramonės atliekomis ir paruoštais pašarais gyvūnams, gyvais gyvūnais, malybos produkcija. Didžiausias neigiamas buvo prekybos gėrimais, žuvimis ir vėžiagyviais, vaisiais, aliejumi, mėsa balansas.

Prekybos pagal pagrindinius produktų skyrius analizė parodė, kad per 2009 metų I–III ketvirčius, importui sumažėjus daugiau nei eksportui, pagerėjo visų keturių KN skyrių produktų užsienio prekybos balansas. Neigiamas buvo tik prekybos riebalais ir aliejumi balansas (7 pav.).

Teigiamas buvo prekybos su trečiosiomis šalimis balansas, jis, palyginti su 2008 metų I–III ketvirčiais, sumažėjo 1,4 karto ir siekė 1233 mln. Lt. Prekybos su ES šalimis balansas, kaip ir 2008-aisiais, buvo neigiamas, bet pasikeitė Lietuvos naudai, sumažėjęs 3 kartus nuo 1299 mln. Lt iki 431 mln. Lt.

Užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais apyvarta buvo 10531 mln. Lt ir sudarė 17 proc. visos Lietuvos užsienio prekybos įvairiomis prekėmis apyvartos. Prekybos su ES šalimis apyvarta buvo 9033 mln. Lt, 4,9 karto didesnė nei prekybos su trečiosiomis šalimis. Palyginti su 2008 metų atitinkamu laikotarpiu, prekybos su ES šalimis apyvarta padidėjo 23 proc., su trečiosiomis – sumažėjo 2,6 karto. Prekybos su ES šalimis 52 proc. apyvartos – 4734 mln. Lt – atiteko senosioms ES narėms (ES-15).

Svarbiausi prekybos partneriai buvo Rusija (apyvarta – 1531 mln. Lt, sudarė 15 proc., palyginamuoju laikotarpiu sumažėjo 25 proc.), Latvija (1376 mln. Lt, 13 proc., 12 proc.), Lenkija (1178 mln. Lt, 11 proc., 1,5 karto), Vokietija (1131 mln. Lt, 11 proc., 11 proc.), Nyderlandai (798 mln. Lt, 7,6 proc., 7,3 proc.).

Didžiausias buvo prekybos su Rusija (1271 mln. Lt), Latvija (378 mln. Lt), Jungtine Karalyste (213 mln. Lt), Estija (103 mln. Lt), Italija (41 mln. Lt) perviršis, didžiausias deficitas – su Lenkija (662 mln. Lt), Nyderlandais (382 mln. Lt), Ispanija (106 mln. Lt), Ukraina (78 mln. Lt), Danija (64 mln. Lt), Vengrija (59 mln. Lt).

Išvados

Per 2009 metų I–III ketvirčius bendras Lietuvos eksportas sumažėjo 32 proc., importas į Lietuvą – daugiau nei 42 proc., žemės ūkio ir maisto produktų vertė sumažėjo atitinkamai 11,6 ir 19,2 proc. Lietuviškos kilmės produktų eksportą ekonominis sunkmetis paveikė mažiau. Jis sudarė 4086 mln. Lt ir buvo 6,8 proc. mažesnis. Sumažėjo visų pieno produktų, visų lietuviškos kilmės grūdų, dešrų, mėsos konservų eksporto kaina. Daugiausia sumažėjo vaisių ir uogų, kiaulienos, subproduktų, riebalų importo, tačiau padidėjo žuvų, paukštienos, galvijienos kaina. Išliko tie patys svarbiausi partneriai pagal šalių grupes ir pagal valstybes. Nuo 2005 metų didžiausias teigiamas yra prekybos su Rusija, neigiamas – prekybos su Lenkija balansas.

Literatūra

1. *Eesti statistika aastaraamat. 2009.* Statistical Yearbook of Estonia [žiūrėta 2009 m. gruodžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.ee/31366>>. ISBN 978-9985-74-452-9>.
2. *Exports and Imports by commodity group (thsd lats)* [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://data.csb.gov.lv/DATABASEEN/atirdz/Short%20term%20statistical%20data/Foreign%20trade/Foreign%20trade.asp>>.
3. *FT08: Exports, Imports and Trade Balance (months)* [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://pub.stat.ee/px-web.2001/I_Databas/Economy/11Foreign_trade/03Foreign_trade_since_2004/03Foreign_trade_since_2004.asp>.
4. *Yearbook of Foreign Trade Statistics of Poland* [interaktyvus]. Warszawa, 2009, p. 44 [žiūrėta 2010 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xber/gus/PUBL_rocznik_statystyczny_handlu_zagranicznego_2009.pdf>. ISSN 0079-2691
5. RUDZKIS, R. Lietuvos eksportas plečiasi Rytų kryptimi. Iš: *Veidas* [interaktyvus]. Vilnius 2008 [nr.] 7 [žiūrėta 2010 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.veidas.lt/lt/leidinys.full/47b97343deabf>>.
6. *Syntetyczna informacja o eksporcie i imporcie Polski za styczeń – wrzesień 2009 rok, w mln eur.* [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mg.gov.pl/NR/rdonlyres/2556BC8A-2D6D-473D-AFF6-7E1A6ABE7798/58152/Segregator9.pdf>>.
7. ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė.

LITHUANIAN FOREIGN TRADE OF AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS IN THE I-III QUARTERS OF 2009

Summary

The paper deals with the changes in foreign trade of agricultural and food products over the I–III quarters of 2009. The export of agricultural and food products, as compared to the same period of 2008, declined by 11.6% and the import by 19%. The turnover of foreign trade decreased by 15%. The trade balances during the I–III quarters of 2005–2009 were positive, and in 2009, in comparison with the same period of 2008, increased 2.1 times.

The largest amounts exported made up dairy products, grain, fruit, waste of the processing industry, animal feedings, preparations of meat and fish, vegetables, while fruit and nuts, fish and crustaceans, meat, various beverages, vegetables were among the largest amounts imported. The exports into the EU countries made up 63% of the total exports of agricultural and food products, and the imports from these countries accounted for 69% of the total imports. Russia, Latvia, United Kingdom, Estonia, Italy were the major countries of Lithuania's export while the largest amounts imported were from Poland, Netherlands, Spain.

Keywords: export, import, agricultural and food products, turnover, balance.